दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम २०१६ च्या अनुषंगाने मंत्रालय (खुद्द) व बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील गट-अ ते गट-क या संवर्गातील पदे सुनिश्चित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन सामान्य प्रशासन विभाग शासन निर्णय क्रमांक कअस: १३१९/प्र.क्र.७४/१४-ब

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२. दिनांक : २६ फेब्रुवारी, २०२१.

संदर्भ :-

- १) दिव्यांग हक्क अधिनियम २०१६
- २) शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक कअस-१३१५/प्र.क्र.१२०/१४-ब, दिनांक १६.०४.२०१६.
- ३) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्रमांक दिव्यांग-२०१९/ प्र.क्र.२५१/दि.क.२, दिनांक ०२.०२.२०२१.

प्रस्तावना:-

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम २०१६ दिनांक २७.१२.२०१६ पासून लागू झाला आहे. या कायद्यान्वये सरळसेवा भरतीमध्ये विहित दिव्यांगत्व असणाऱ्या सर्व संवर्गासाठी रिक्त पदांच्या ४% पदे दिव्यांग व्यक्तींसाठी आरक्षित ठेवावयाची आहेत. केंद्र शासनाने दिव्यांग व्यक्तीं हक्क अधिनियम, २०१६ मधील कलम ३३ नुसार त्यांच्या अखत्यारीतील आस्थापनेवरील निःसमर्थ असलेल्या व्यक्तींसाठी पदे निश्चित करुन दिनांक ०४.०१.२०२१ रोजी यादी प्रसिध्द केली आहे. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या संदर्भाधीन क्रमांक ३ च्या शासन निर्णयानुसार सूचित केले आहे की, केंद्र शासनाने प्रसिध्द केलेल्या यादीतील ज्या पदांची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या, कामाचे स्वरुप व प्रचलित वेतनश्रेणी राज्य शासन सेवेतील पदांशी समान आहेत, अशा पदांची पदनामे जरी भिन्न असली तरी राज्य शासन सेवेतील ती पदे दिव्यांगांसाठी सुनिश्चित राहतील. त्याप्रमाणे संबंधित प्रशासकीय विभागाने शासन निर्णयामध्ये सदर पदांचा समावेश करावा. याप्रमाणे केंद्र शासनाच्या यादीनुसार राज्य शासनाच्या आस्थापनेवरील दिव्यांगांसाठीची पदे सुनिश्चित करण्याबाबत सूचना दिल्या आहेत.

त्यास अनुसरुन मंत्रालयीन विभाग व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कार्यकक्षेतील बृहन्मुंबई शासकीय कार्यालयातील गट-अ ते गट-क संवर्गातील दिव्यांगासाठीची पदे सुनिश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

मंत्रालयीन सेवेतील तसेच बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील गट-अ ते गट-क मधील पदांवर दिव्यांग व्यक्तींसाठी सुयोग्य पदे सुनिश्चित करणेबाबतचा यापूर्वीचा संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील दिनांक १६.०४.२०१६ रोजीचा शासन निर्णय अधिक्रमित करुन पुढीलप्रमाणे नव्याने शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

- २. दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम २०१६ मधील तरतूदीनुसार केंद्र शासनाच्या सामाजिक न्याय विभागाकडून दिनांक ०४.०१.२०२१ रोजी प्रसिध्द करण्यात आलेल्या यादीन्वये त्यांच्या अखत्यारीतील आस्थापनेवरील जी पदे दिव्यांग व्यक्तींसाठी आरक्षण देण्यासाठी निश्चित केलेली आहे, त्या यादीशी तुलना करुन मंत्रालयीन विभाग व बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील गट-अ ते गट-क संवर्गातील पदे या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्टामध्ये दर्शविल्याप्रमाणे दिव्यांग व्यक्तींसाठी सुनिश्चित करण्यात येत आहेत.
- ३. दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियमातील कलम ३३ अनुसार मंत्रालयीन व बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील गट-ब व गट-क संवर्गातील पदांवरील सरळसेवा भरतीमध्ये विहित प्रमाणात दिव्यांगत्व असणाऱ्या व्यक्तींसाठी शासनसेवेत प्रवेशासाठी दिव्यांगांच्या खालील नमूद करण्यात आलेल्या पाच गटापैकी गट-अ,ब,क साठी प्रत्येकी १% तसेच गट-ड व इ साठी १% या प्रमाणे ४% आरक्षण लागू राहील.
- अ) अंधत्व किंवा अल्पदृष्टी
- ब) कर्णबधीरता अथवा ऐकु येण्यातील दुर्बलता
- क) अस्थीव्यंगता / मेंदुचा पक्षघात (Cerebral Palsy)/ कुष्ठरोग मुक्त (leprosy cured)/ शारीरिक वाढ खुंटणे (dwarfism)/ आम्ल हल्लाग्रस्त (acid attack victims) / स्नायु विकृती (muscular dystrophy)
- ड) स्वमग्नता (Autism) / मंदबुध्दी किंवा आकलन क्षमतेची कमतरता (Intellectual Disability) / विशिष्ट शिक्षण अक्षमता (specific learning disability) / मानसिक आजार (mental illness)
- इ) वरील अ ते ड मधील बहिरेपणा व अंधत्वासह एकापेक्षा जास्त प्रकारचे दिव्यांगत्व असणाऱ्यासाठी त्यांचे साठी सुनिश्चित करण्यात आलेल्या पदावर
- ४. सदर शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने संदर्भाधीन क्रमांक ३ येथील शासन निर्णयान्वये दिलेल्या सूचनांनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या <u>www.maharashtra.gov.in</u> या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२१०२२६१७४०५५७००७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ग.भि.गुरव) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

सोबत: परिशिष्ट

प्रति,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव
- २) मा. मुख्यमंत्र्यांचे सचिव
- ३) मा. मंत्री/ राज्यमंत्री, यांचे खाजगी सचिव
- ४) अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग
- ५) महालेखापाल-१ (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई
- ६) महालेखापाल-१ (लेखा परीक्षा), मुंबई
- ७) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राने)
- ८) उपायुक्त, अपंग कल्याण, ३ चर्च रोड, पुणे
- ९) सह / उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग का.क्र. ८, १६-अ, १९-अ, मंत्रालय, मुंबई
- १०) उप सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग (सुधार ३)
- 99) सर्व मंत्रालयीन विभाग व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालये
- १२) सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासने
- १३) निवडस्ती

दिव्यांग हक्क अधिनियम २०१६ च्या अनुषंगाने मंत्रालय (खुद्द) व बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयांमधील महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील गट–अ ते गट–क या संवर्गातील पदे सुनिश्चित करण्याबाबत

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
1	2	3	4	5	6
1	Section Officer /	S, ST, W, BN,	a) B, LV	A Section Officer is the in-charge of a	The work is mostly performed
	Desk Officer	RW, SE, H, C, MF	b) D, HH	Section who has to ensure efficient and	inside in well lighted rooms. The
	कक्ष अधिकारी/		c) OA, BA, OL, BL, OAL,	expeditious disposal of work, recording	worker usually does his work alone.
	कार्यासन अधिकारी		CP, Dw, AAV, MDy	and weeding out, indexing and	It does not involve any hazard.
	(मंत्रालयीन विभाग)		d) SLD, MI	digitization. For this, he shall take all	Incumbent should be considered
			e) MD involving	necessary steps including.	with appropriate aids and
			(a) to (d) above	(I) distribution of work among the staff as	appliances as per requirement of
				evenly as possible; (ii) training, helping and	the job.
				advising the staff; (iii) management and	
				co-ordination of work; (iv) ensuring	
				maintenance of order and discipline in the	
				section; (v) maintenance of a list of	
				residential addresses of the staff; (vi)	
				submit receipts which should be seen by	
				Branch Officer/Higher officer at dak stage;	
				(vii) dispose of routine cases, issue	
				reminders, obtain or supply factual non-	

FUNCTIONAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL=Crawling, CL=Climbing, PP=Pulling & Pushing, Mf=Manipulation with Fingers, RW= Reading & Writing, SE= Seeing, H= Hearing, C=Communication,

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
				classified information; (viii) take	
				intermediate routine action; (ix) keep a	
				track of all judicial/quasi-judicial matters	
				where the issues being dealt with by the	
				section are involved; (x) record, where	
				necessary, a note setting out his own	
				comments or suggestions before	
				submitting the case to higher appropriate	
				officer.	
2	Assistant	S, ST, W, BN,	a) B, LV	Prepares notes, drafts memoranda and	The work is performed mostly
	Section Officer	RW, SE, H, C, MF	b) D, HH	summary, quoting, precedents,	inside. He usually works alone
	सहायक कक्ष		c) OA, BA, OL, BL, OAL,	references rules, etc. Draws out reports,	though interaction with
	अधिकारी		CP, LC, Dw, AAV	statements and attends to	subordinates is actively required.
	(मंत्रालयीन विभाग		d) SLD, MI	correspondence. Assists superior in	The work place is well lighted It
	व महाराष्ट्र		e) MD involving	disposal of complicated or important	does not involve any hazards.
	लोकसेवा आयोग		(a) to (d) above	cases. Makes entries in register regarding	Incumbent should be considered
	कार्यालयातील			nature and number of papers received by	with appropriate software, aids and
	पदे)			him for disposal. Studies letters and	appliances support as per needs.
				correspondence and links connected	
				papers on subject. Prepares brief notes,	

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
				reports or draft, replies quoting,	
				precedent, rules, regulations and existing	
				orders, if any, puts them to superior for	
				consideration. Keeps watch over	
				movement of files. Supervises work of	
				subordinates and assists them in disposal	
				of case correctly and expeditiously.	
				Maintains prescribed registers. May do his	
				own typing. May handle cash and maintain	
				accounts. May prepare budget, bills and	
				other statements.	
3	Clerk cum Typist		a) B, LV	General performs variety of clerical duties	The work is mostly performed
	लिपिक-	RW, SE, C,	b) D, HH	such as maintenance of records, receipt	inside as well as outside. The
	टंकलेखक		c) OA, OL, BL, BA, OAL,	and dispatch of dak, routine	worker usually works alone.
	(मंत्रालयीन विभाग		CP, LC, Dw, AAV, MDy	correspondence, tabulating data,	Mobility and bilateral hand activities
	व बृहन्मुंबई		d) ASD (M), SLD, MI	preparing production schedules, wage	of the person should be adequate.
	शासकीय		e) MD involving	bills, and insurance and provident fund	Should have Functional
	कार्यालयातील		(a) to (d) above	accounts, keeping record of issue and	communication skills with aids and
	महाराष्ट्र			receipt of library books, maintaining	devices. Incumbent should be
	लाेकसेवा			auction accounts, calculating and	considered with aids and

शासन निर्णय क्रमांक कअस-१३१९/प्र.क्र.७४/१४-ब, दिनांक २६.०२.२०२१

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
	आयोगाच्या			releasing octroi, attending to clerical	appliances.
	कक्षेतील पदे)			duties of court, allocating and supervising	
				work of process serving staff, receiving	
				application for granting arms licenses,	
				doing clerical work for legal practitioner,	
				copying and comparison work, etc. May	
				do his own typing. May operate office	
				computing and accounting machine.	
				Types for manuscripts, reports,	
				statements statistical tables etc. using	
				Computer and typewriter. Receives	
				material for typing. Adjusts paper and	
				carbon on Computer / typewriter. Places	
				material to be typed by side of Computer /	
				typewriter and types by operating key	
				board with fingers. Manipulates hand lever	
				to change position of paper when line is	
				typed. Removes typed papers. Compares	
				typed matter with manuscript and makes	
				corrections wherever necessary.	

FUNCTIONAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL=Crawling, CL=Climbing, PP=Pulling & Pushing, Mf=Manipulation with Fingers, RW= Reading & Writing, SE= Seeing, H= Hearing, C=Communication,

शासन निर्णय क्रमांक कअस-१३१९/प्र.क्र.७४/१४-ब, दिनांक २६.०२.२०२१

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
4		S, ST, BN, RW	a) B, LV	They take dictations in shorthand and	The work is performed inside in
	Assistants	SE, H, C	b) HH	transcribe them using typewriter. Receive	well lighted rooms. The worker
	वरिष्ठ स्वीय		c) OA, OL, BL, OAL, BLA,	and open mail and submit it to superiors	works alone. No hazards are
	सहायक		BLOA, CP, LC, Dw, AAV	for information and further action.	involved. Bilateral hand activities
	(मंत्रालयीन विभाग		d) MI	Maintain diary to note time, date and place	should be adequate. The
	व बृहन्मुंबई		e) MD involving	of meetings and other engagement for	Incumbent of Hearing Impaired
	शासकीय		(a) to (d) above	employer or superior. Remind employer or	category should have
	कार्यालयातील			superior of engagement and accompany	communications skills with hearing
	महाराष्ट्र			him if require. Attend to routine enquires	aids and devices supports.
	लाेकसेवा			in person in writing or over phone.	Incumbent should be considered
	आयोगाच्या			Receive visitors and arrange their	with appropriate software, aids &
	कक्षेतील पदे)			interviews with superiors. Keep important	appliances support as per needs.
				and confidential records. May attend to	
				routine correspondence on behalf of	
				employer.	
5		S, ST, W, BN	, a) B, LV	They take dictations in shorthand and	The work is performed inside in
	Stenographer	RW, SE, H, C	b) HH	transcribe them using typewriter. Receive	well lighted rooms. The worker
	निवडश्रेणी		c) OA, OL, BL, OAL,	and open mail and submit it to superiors	works alone. No hazards are
	लघुलेखक		BLOA, CP, LC, Dw, AAV	for information and further action.	involved. Bilateral hand activities
	(मंत्रालयीन विभाग		d) ASD (M), SLD, MI	Maintain diary to note time, date and place	should be adequate. The

FUNCTIONAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL=Crawling, CL=Climbing, PP=Pulling & Pushing, Mf=Manipulation with Fingers, RW= Reading & Writing, SE= Seeing, H= Hearing, C=Communication,

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
	व बृहन्मुंबई		e) MD involving	of meetings and other engagement for	Incumbent of Hearing Impaired
	शासकीय		(a) to (d) above	employer or superior. Remind employer or	category should have
	कार्यालयातील			superior of engagement and accompany	communications skills with hearing
	महाराष्ट्र			him if require. Attend to routine enquires	aids and devices supports.
	लाेकसेवा			in person in writing or over phone.	Incumbent should be considered
	आयोगाच्या			Receive visitors and arrange their	with appropriate software, aids &
	कक्षेतील पदे)			interviews with superiors. Keep important	appliances support as per needs.
				and confidential records. May attend to	
				routine correspondence on behalf of	
				employer.	
6	Higher Grade	S, ST, W, RW,	a) B, LV	They take dictations in shorthand and	The work is performed inside in
	Stenographer	SE, H, C	b) HH	transcribe them using typewriter. Receive	well lighted rooms. The worker
	उच्चश्रेणी		c) OA, OL, BL, OAL, CP,	and open mail and submit it to superiors	works alone. No hazards are
	लघुलेखक		LC, Dw, AAV	for information and further action.	involved. Bilateral hand activities
	(मंत्रालयीन विभाग		d) ASD (M), SLD, MI	Maintain diary to note time, date and place	should be adequate. The
	व बृहन्मुंबई		e) MD involving	of meetings and other engagement for	Incumbent of Hearing Impaired
	शासकीय		(a) to (d) above	employer or superior. Remind employer or	category should have
	कार्यालयातील			superior of engagement and accompany	communications skills with hearing
	महाराष्ट्र			him if require. Attend to routine enquires	aids and devices supports.
	लाेकसेवा			in person in writing or over phone.	Incumbent should be considered

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
	आयोगाच्या			Receive visitors and arrange their	with appropriate software, aids &
	कक्षेतील पदे)			interviews with superiors. Keep important	appliances support as per needs.
				and confidential records. May attend to	
				routine correspondence on behalf of	
				employer.	
7	Lower Grade	S, ST, W, RW,	a) B, LV	They take dictations in shorthand and	The work is performed inside in
	Stenographer	SE, H, C	b) HH	transcribe them using typewriter. Receive	well lighted rooms. The worker
	निम्नश्रेणी		c) OA, OL, BL, OAL, CP,	and open mail and submit it to superiors	works alone. No hazards are
	लघुलेखक		LC, Dw, AAV	for information and further action.	involved. Bilateral hand activities
	(मंत्रालयीन विभाग		d) ASD (M), SLD, MI	Maintain diary to note time, date and place	should be adequate. The
	व बृहन्मुंबई		e) MD involving	of meetings and other engagement for	Incumbent of Hearing Impaired
	शासकीय		(a) to (d) above	employer or superior. Remind employer or	category should have
	कार्यालयातील			superior of engagement and accompany	communications skills with hearing
	महाराष्ट्र			him if require. Attend to routine enquires	aids and devices supports.
	ला े कसेवा			in person in writing or over phone.	Incumbent should be considered
	आयोगाच्या			Receive visitors and arrange their	with appropriate software, aids &
	कक्षेतील पदे)			interviews with superiors. Keep important	appliances support as per needs.
				and confidential records. May attend to	
				routine correspondence on behalf of	
				employer.	

शासन निर्णय क्रमांक कअस-१३१९/प्र.क्र.७४/१४-ब, दिनांक २६.०२.२०२१

SL.No.	Designation	Functional	Suitable category of	Nature of work performed	Working Condition/Remarks
		Requirements	Benchmark Disabilities		
	71	S, ST, W, BN, RW, SE, H, C	a) B, LV	Records dictations in shorthand and	The work is mostly performed
	लघुटंकलेखक		b) HH	transcribe them in typewritten form.	inside in well lighted rooms. The
	(मंत्रालयीन विभाग		c) OA, OL, OAL, CP, LC,	Takes dictation in shorthand. Transcribe	worker usually does his work alone.
	व बृहन्मुंबई		Dw, AAV, MDy	dictated material from note book, using	It does not involve any hazard.
	शासकीय		d) ASD (M), ID, SLD, MI	computer. Compares typed matter and	Appropriate computer software &
	कार्यालयातील		e) MD involving	submits them to superiors.	aids and appliance to be user as
	महाराष्ट्र		(a) to (d) above		per nee
	ला े कसेवा				
	आयोगाच्या				
	कक्षेतील पदे)				

FUNCTIONAL REQUIREMENT ABBREVIATIONS USED: S=Sitting, ST=Standing, W=Walking, BN=Bending, L=Lifting, KC=Kneeling & Crouching, JU=Jumping, CRL=Crawling, CL=Climbing, PP=Pulling & Pushing, Mf=Manipulation with Fingers, RW= Reading & Writing, SE= Seeing, H= Hearing, C=Communication,